

Grundlagsutskottet

Justitiekanslerns i statsrådet berättelse för år 2021

INLEDNING

Remiss

Justitiekanslerns i statsrådet berättelse för år 2021 (B 19/2022 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för betänkande och till utrikesutskottet, finansutskottet, revisionsutskottet, förvaltningsutskottet, lagutskottet, kommunikationsutskottet, jord- och skogsbruksutskottet, försvarsutskottet, kulturutskottet, social- och hälsovårdsutskottet, ekonomiutskottet, underrättelse-tillsynsutskottet, framtidsutskottet, arbetslivs- och jämställdhetsutskottet och miljöutskottet för utlåtande. Tidsfrist: 1.12.2022.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- justitiekanslern i statsrådet Tuomas Pöysti, Justitiekanslersämbetet
- biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen, Justitiekanslersämbetet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

(1) Enligt 108 § 3 mom. i grundlagen ger justitiekanslern årligen riksdagen och statsrådet en berättelse om sina ämbetsåtgärder och sina iakttagelser om hur lagstiftningen följs. Justitiekanslerns berättelse för 2021 överlämnades till riksdagen i augusti 2022. Ärendet remitterades till grundlagsutskottet, som de andra fackutskotten fick lämna utlåtande till.

(2) I enlighet med väletablerad praxis har grundlagsutskottet i behandlingen av berättelser från justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman vanligen inte särskilt tagit ställning till de högsta laglighetsövervakarnas enskilda avgöranden eller ställningstaganden (se t.ex. GrUB 11/2021 rd, stycke 13 och de där nämnda betänkandena GrUB 16/2020 rd, GrUB 5/2018 rd, GrUB 1/2017 rd, GrUB 3/2016 rd och GrUB 8/2015 rd). Utskottet har betonat laglighetskontrollens oberoende och har således inte heller konstitutionellt ansett det vara helt korrekt att riksdagens fackutskott i sina utlåtanden till grundlagsutskottet behandlar enskilda klagomålsavgöranden (GrUB 16/2021 rd, stycke 18).

Betänkande GrUB 6/2022 rd

(3) Grundlagsutskottet framgår dessutom att utskottets uppgifter läggs fast i 74 § i grundlagen och andra grundlagsbestämmelser och att utskottet inte tar upp enskilda medborgares skrivelser till behandling (PeVP 13/2019 vp, § 10, se även PeVP 95/2018 vp, § 14). Enskilda medborgares begäranden om undersökning och omprövning eller klagomål och andra liknande skrivelser till utskottet som gäller justitiekanslerns verksamhet föranleder alltså inga åtgärder i utskottet. Utskottet betonar att det inte är besvärsinstans i fråga om justitiekanslerns klagomålsavgöranden (se även GrUB 16/2021 rd, stycke 4).

Berättelsens huvudsakliga innehåll

(4) I den allmänna översikten presenteras justitiekanslerns uppgifter och befogenheter. Dessutom redogörs det bland annat för Justitiekanslersämbetets organisation och ekonomi. Vidare redogör berättelsen för justitiekanslerns övervakning av lagligheten av presidentens och statsrådets ämbetsåtgärder, övervakningen av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, övervakningen av advokater, offentliga rättsbiträden och rättegångsbiträden med tillstånd samt laglighetskontrollen av myndigheter och andra som sköter offentliga uppgifter för varje enskilt förvaltningsområde. I det sista kapitlet finns statistik över Justitiekanslersämbetets åtgärder och arbetssituation. Berättelsen innehåller också särskilda temaartiklar och kompakta faktaboxar om de centrala perspektiven och iakttagelserna i fråga om laglighetsövervakningen.

Inledningsanföranden av justitiekanslern och biträdande justitiekanslern

(5) Berättelsen innehåller som vanligt inledande ord av justitiekanslern och biträdande justitiekanslern. I sitt anförande behandlar justitiekansler Pöysti åtgärdströskeln vid lagberedningens laglighetskontroll. Biträdande justitiekansler Puumalainen går i sin tur närmare in på förhållandet mellan laglighetskontrollen och medierna.

(6) I sitt anförande beskriver justitiekansler Pöysti åtgärdströskeln för justitiekanslerns förhandsgranskning av författningar innan en proposition lämnas till riksdagen eller beslut fattas om statsrådets eller republikens presidents förordning. Justitiekanslern behandlar i sitt anförande bland annat de allmänna aspekterna av förhandsgranskningen, tillsynen vid statsrådets sammanträden, granskningen av föredragningslistor och sju typfall för interventionströskeln som identifierats i justitiekanslerns praxis för laglighetskontroll. Justitiekanslern anser att förfarandena för förhandsgranskning av författningar har blivit mer formbundna. I anförandet beskrivs justitiekanslern som en aktör i dialogen mellan institutionerna om kontrollen av grundlagsenligheten.

(7) Biträdande justitiekansler Puumalainen behandlar i sitt anförande laglighetskontrollens och mediernas roller. Biträdande justitiekanslern betonar i sin skrivelse att laglighetskontrollen är offentlig verksamhet och har många kopplingar till medierna. I redogörelsen lyfts det fram att många viktiga laglighetskontrollavgöranden har sitt ursprung i nyheter eller artiklar som publicerats i medier. Enligt biträdande justitiekanslern baserar sig laglighetskontrollen i stor utsträckning på uppgifter som fås av utomstående då felaktigheter och lagstridigheter oftast kommer till Justitiekanslersämbetets kännedom genom klagomål från medborgare och underrättelser från myndigheter samt via medierna.

Betänkande GrUB 6/2022 rd

Handläggning av klagomål

(8) Under året mottog Justitiekanslersämbetet 2 304 klagomål. Vidare inleddes 1 010 övriga laglighetskontrollärenden.

(9) Under året avgjordes 3 417 ärenden. I slutet av året fanns det 109 anhängiga klagomålsärenden som varit under behandling i mer än ett år. Grundlagsutskottet noterar att Justitiekanslersämbetets arbetsmängd i ljuset av den utredning som det fått hålla på att stanna på en klart högre nivå än tidigare samtidigt som komplexiteten och den kvalitativa svårighetsgraden i fråga om de ärenden som behandlas ökar ytterligare. Utskottet har sett (se t.ex. GrUB 1/2022 rd, stycke 13) det som viktigt att det avsätts tillräckliga resurser för laglighetskontrollen.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av berättelse B 19/2022 rd.

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen har ingenting att anmärka med anledning av berättelsen.

Helsingfors 11.1.2023

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Johanna Ojala-Niemelä sd
vice ordförande Heikki Vestman saml
medlem Outi Alanko-Kahiluoto gröna
medlem Bella Forsgrén gröna
medlem Jukka Gustafsson sd
medlem Olli Immonen saf
medlem Hilikka Kemppi cent
medlem Jari Kinnunen saml
medlem Mikko Kinnunen cent
medlem Anna Kontula vänst
medlem Mats Löfström sv
medlem Jukka Mäkynen saf
medlem Ville Valkonen saml
medlem Tuula Väättäinen sd
ersättare Wille Rydman wr.

Betänkande GrUB 6/2022 rd

Sekreterare var

utskottsråd Johannes Heikkonen.